

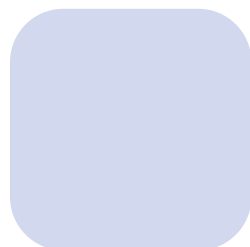
ONDERZOEK

Beleidsevaluatie

Parochie Heilig Kruis

Kaski rapport nr. 673

dr. Jorien Copier, januari 2025

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Vraagstelling	3
3	Onderzoeksopzet en verloop	4
4	Resultaten	6
4.1	Toekomst kerkgebouwen	7
4.2	Katholieke presentie in lokale geloofsgemeenschappen	13
4.3	Parochiekerk	15
4.4	Organisatiestructuur	18
5	Conclusie	20
6	Aanbevelingen	23
	Bijlage 1: Geraadpleegde documenten	25
	Bijlage 2: Leden en bijeenkomsten klankbordgroep	26
	Bijlage 3: Samenvatting onderzoek	27
	Bijlage 4: Gesprekshandleiding Synodaal Gesprek	31

1 Inleiding

De parochie Heilig Kruis bestaat uit zeven geloofsgemeenschappen in Salland. In de beleidsnotitie 2021-2025 constateerde het toenmalige parochiebestuur dat het afnemende aantal kerkbezoekers en vrijwilligers, de beperkte capaciteit van het pastoraal team en de teruglopende financiële middelen het onmogelijk maakten om op dezelfde wijze door te gaan. In de notitie werden plannen aangekondigd voor de toekomst van de kerkgebouwen en werd een visie geschetst voor een bijpassend pastoraal beleid. Zorgen over de uitvoering en gevolgen van dit beleid waren voor de lokale geloofsgemeenschappen in het voorjaar van 2023 aanleiding om het beleid tussentijds te willen evalueren. Het huidige parochiebestuur heeft in het voorjaar van 2024 gehoor gegeven aan dit verzoek en wil ook terugkijken naar hoe de uitvoering van het beleid de afgelopen jaren is verlopen en welke lessen hieruit getrokken kunnen worden voor de toekomst. Deze rapportage doet verslag van deze beleidsevaluatie die in het najaar van 2024 is uitgevoerd.

In deze rapportage worden de volgende onderdelen achtereenvolgens uiteengezet: de vraagstelling (hoofdstuk 2), de onderzoeksopzet en het verloop (3), de resultaten (4), conclusies (4) en aanbevelingen (5).

2 Vraagstelling

De volgende onderzoeksvragen zijn leidend geweest in het onderzoek:

- Welke plannen uit de beleidsnotitie zijn (niet) uitgevoerd?
- Welke (neven)effecten heeft het beleid gehad in de parochie?
- Hoe hebben verschillende groepen binnen de parochie de uitvoering van het beleid ervaren?
- Welke lessen kunnen er getrokken worden uit de evaluatie van het uitgevoerde beleid voor toekomstig beleid in de parochie?

In navolging van de beleidsnotitie zijn ook in de opzet en rapportage van het onderzoek de volgende thema's aangehouden: toekomst kerkgebouwen, katholieke presentie in lokale geloofsgemeenschappen, parochiekerk en organisatiestructuur¹.

---

¹ De organisatiestructuur staat niet in het beleidsplan zelf beschreven, maar in een aparte notitie die voorafgaand aan het beleidsplan (in 2019) is verschenen. In overleg met de klankbordgroep is ervoor gekozen deze mee te nemen in het onderzoek.

3 Onderzoekopzet en verloop

De onderzoeksvragen zullen worden beantwoord door middel van focusgroepgesprekken, aangevuld met de bestudering van documenten en correspondentie. Een lijst van geraadpleegde stukken is te vinden in de bijlage.

In totaal hebben twaalf focusgroepgesprekken plaatsgevonden. Acht gesprekken werden gevoerd met lokale geloofsgemeenschappen (Broekland, Haarle, Heeten, Luttenberg, Mariënheem, Nieuw Heeten en twee in Raalte). De overige vier gesprekken vonden plaats met parochiebrede groepen, namelijk het huidige parochiebestuur², het pastoraal team, de werkgroep pastoraal coördinatoren (PWP) en de werkgroep coördinatoren financiën (PWBA) en gebouwen (PWG).

De lokale coördinatoren kregen de opdracht om gespreksdeelnemers uit hun geloofsgemeenschappen uit te nodigen, met de nadrukkelijke instructie om een zo divers mogelijke groep samen te stellen wat betreft rollen, leeftijd en betrokkenheid bij de parochie. In alle gesprekken met lokale geloofsgemeenschappen was uiteindelijk een mix aan parochianen, vrijwilligers van verschillende leeftijden, en verschillende gesprekken ook mensen die op dit moment niet meer betrokken zijn bij de geloofsgemeenschap. Toch vormden de deelnemers aan de gesprekken waarschijnlijk geen representatieve afspiegeling vormen van hun geloofsgemeenschappen. Vermoedelijk heeft enige zelfselectie plaatsgevonden, waarbij vooral mensen met uitgesproken positieve of negatieve standpunten over het beleid op de uitnodiging zijn ingegaan. Mensen die meer neutraal staan of al zijn afgehaakt, zijn mogelijk minder vertegenwoordigd. De onderzoeker is in enkele gevallen geïnformeerd dat sommige mensen niet wilden deelnemen omdat zij het bespreken van hun ervaringen met het beleid als te pijnlijk ervoeren.

De gesprekken vonden plaats bij de lokale geloofsgemeenschappen en in de pastorie in Raalte in september en oktober 2024, duurden anderhalf tot twee uur per gesprek en werden opgenomen met een audiorecorder.

---

² Sinds de start van de beleidsperiode is het parochiebestuur, op twee leden na, gewisseld. Er is geen actieve poging gedaan om de voormalige leden van het parochiebestuur uit te nodigen voor de focusgroepgesprekken. Individuele leden uit het voormalig parochiebestuur hebben deelgenomen aan de focusgroepen doordat zij nog steeds deel uitmaken van het huidige parochiebestuur, of nog altijd betrokken zijn bij een lokale geloofsgemeenschap.

De gespreksopzet was als volgt: na een voorstelronde werd het gesprek gestructureerd aan de hand van de eerdergenoemde vier thema's uit het beleidsplan (toekomst kerkgebouwen, katholieke presentie, parochiekerk en organisatiestructuur). Via stellingen en vragen werden de verschillende voornemens uit het beleidsplan besproken. De gespreksdeelnemers gaven aan in hoeverre deze voornemens zijn uitgevoerd, welke gevolgen ze hebben gehad en wat ervan geleerd kan worden voor de toekomst. Over het algemeen was de betrokkenheid van de deelnemers hoog en verliepen de gesprekken in een positieve sfeer.

Alle deelnemers ontvingen ter plekke een informatiedocument waarin afspraken over datamanagement, vertrouwelijkheid en vrijwilligheid waren vastgelegd. Zij ondertekenden tevens een toestemmingsverklaring. De audio-opnames van de gesprekken zijn uitgewerkt tot gespreksverslagen. Na afronding en presentatie van het rapport zijn de opnames verwijderd.

De gespreksverslagen zijn vervolgens geanalyseerd met behulp van software voor kwalitatieve data-analyse (Atlas.ti). Hierbij is gebruikgemaakt van een inductieve en thematische codeerstrategie. Hierbij zijn woorden (codes) gekoppeld aan tekstfragmenten uit de gespreksverslagen. In de eerste ronde zijn hiervoor codes gekozen die zo dicht mogelijk bij de inhoud van het tekstfragment liggen. In de tweede codeerronde is er gezocht naar verschillen en overeenkomsten tussen de codes en op basis daarvan groepen gemaakt. In de derde ronde zijn de thema's van het beleidsplan gekoppeld aan de codes die tot dan toe waren gevormd. Op basis van deze codestructuur en de onderliggende fragmenten zijn de resultaten beschreven.

Voor zowel de praktische als inhoudelijke begeleiding van het onderzoek is een klankbordgroep ingesteld. Deze groep heeft meegedacht over de opzet en uitvoering van het onderzoek en heeft het concept-rapport gecontroleerd op feitelijke onjuistheden en onduidelijkheden. De leden en bijeenkomsten van de klankbordgroep staan vermeld in bijlage twee.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. Deze resultaten komen voort uit de focusgroeps gesprekken en de analyse daarvan. Middels de analyse is getracht de ‘rode lijn’ in de gesprekken te vinden en tegelijkertijd ruimte te geven aan afwijkende stemmen. De resultaten van het onderzoek worden gepresenteerd aan de hand van de vier thema’s uit het beleidsplan. Eerst worden de bevindingen besproken over het gebouwenbeleid (4.1 toekomst kerkgebouwen), gevolgd door de resultaten over het pastoraal beleid (4.2 Katholieke presentie in de lokale geloofsgemeenschappen) (samengevat als ‘lokale katholieke presentie’), de parochiekerk (4.3) en, tot slot, de nieuwe structuur van coördinatoren (4.4 organisatiestructuur). Per thema wordt ingegaan op de intenties die in het beleidsplan zijn geformuleerd, in hoeverre deze plannen zijn uitgevoerd, welke effecten ze hebben gehad en hoe verschillende betrokkenen de uitvoering van de plannen hebben ervaren. Elk thema wordt afgesloten met lessen die volgens de gespreksdeelnemers hieruit getrokken kunnen worden voor toekomstig beleid. Alhoewel de indeling per thema structuur aanbrengt, moet tegelijkertijd vermeld worden dat de resultaten niet altijd strikt aan één thema toegeschreven kunnen worden, maar dat deze soms meerdere thema’s raken. De resultaten worden geïllustreerd met citaten uit de focusgroeps gesprekken.

Beleidsevaluatie

Een eerste bevinding die niet binnen de hierboven aangekondigde structuur past, maar die wel belangrijk is om te noemen is de beleidsevaluatie zelf. In meerdere gesprekken kwam de aanleiding van de evaluatie zelf ter sprake. Er is door de coördinatoren van de geloofsgemeenschappen in Broekland, Haarle, Heeten, Luttenberg Mariënheem en Nieuw Heeten in mei 2023 een brief gestuurd aan het parochiebestuur met de wens om het beleid tussentijds te evalueren. In de gesprekken is verontwaardiging uitgesproken over het feit dat *‘het een jaar heeft moeten duren voordat naar de zorgen geluisterd werd.’* De verwachtingen ten aanzien van de evaluatie lopen sterk uiteen. In verschillende geloofsgemeenschappen spreekt men de hoop uit dat deze beleidsevaluatie inzicht geeft in de gevolgen van het huidige beleid en aanleiding biedt tot herbezinning. In sommige gemeenschappen gaat die wens verder en hoopt men dat de evaluatie leidt tot een herziening van het beleid, met als specifiek verzoek om af te zien van de herbestemming van de resterende kerkgebouwen. Tegelijkertijd geeft het huidige parochiebestuur aan te hopen dat de evaluatie een *‘een gemeenschappelijke basis creëert om verder te gaan’*.

4.1 Toekomst kerkgebouwen

Het beleidsplan stelt dat, gezien het afnemend aantal kerkbezoekers en vrijwilligers, de teruglopende financiën en de beperkte bezetting van het pastoraal team, de vraag over de toekomst van de kerkgebouwen niet langer kon worden uitgesteld. In het plan wordt een toekomstscenario geschetst voor de kerkgebouwen, waarbij alle gebouwen, met uitzondering van de Basiliek van de Heilige Kruisverheffing (hierna: de Basiliek) in Raalte, vanaf juli 2020 gefaseerd worden gesloten. Dit traject zou uiterlijk in 2025 zijn afgerond. De sluitingen zouden niet gelijktijdig plaatsvinden, maar stapsgewijs. Het plan voorzag in eerste instantie gesprekken over het beëindigen van vieringen in Holten en de sluiting van de Pauluskerk in Raalte. Vervolgens zouden dergelijke gesprekken plaatsvinden in Broekland, Haarle, Mariënheem, Nieuw-Heeten, en op langere termijn in Heeten en Luttenberg.

Ten tijde van het onderzoek is de status van de verschillende kerkgebouwen als volgt:

- Holten: Het kerkgebouw is (al voor de beleidsperiode) verkocht.
- Raalte: Het kerkgebouw van de Pauluskerk is verkocht en geen eigendom meer van de parochie. De geloofsgemeenschap is samengevoegd met die van de Heilige Kruisverheffing.
- Broekland en Nieuw-Heeten: In de kerkgebouwen in Broekland en Nieuw-Heeten heeft de laatste reguliere eucharistieviering plaatsgevonden tijdens de beleidsperiode. De gebouwen zijn nog wel in het bezit van de parochie en er wordt gesproken over herbestemming van de gebouwen.
- Haarle: Het kerkgebouw in Haarle is aan de Goddelijke Eredienst onttrokken en het gebouw is verkocht. In afwachting van de herontwikkeling wordt er nog (niet-regulier) gevierd.
- In Heeten, Mariënheem en Luttenberg zijn de gesprekken over sluiting en herbestemming gaande, zonder dat er een concrete datum is vastgesteld voor sluiting, onttrekking aan de Goddelijke Eredienst of herbestemming.

Terugloop

De lokale geloofsgemeenschappen hebben door de aangekondigde sluiting een terugloop waargenomen van zowel het aantal kerkbezoekers, aantal vrijwilligers als van de bijdragen aan de Actie Kerkbalans. De geloofsgemeenschappen delen verhalen van koren die zijn gestopt omdat onduidelijk was 'waar ze het nog voor deden,' ouders die hun kinderen niet meer laten deelnemen aan de voorbereiding van de Eerste Heilige Communie of het Vormsel omdat dat niet meer in het eigen dorp kan plaatsvinden en mensen die niet meer willen geven aan de Actie Kerkbalans, omdat mensen niet willen dat hun geld 'naar Raalte' gaat. Het pastoraal team constateert ook dat het beleid, samen met de coronaperiode, de ontkerkelijking heeft versneld.

De meeste geloofsgemeenschappen zijn wel overtuigd van de noodzaak dat er iets moet gebeuren aangaande de toekomst van de kerkgebouwen. Tegelijkertijd klinkt er onbegrip en kritiek op met name de volgorde van het beleid. Het feit dat het

parochiebestuur eerst heeft besloten en aangekondigd dat de kerkgebouwen zullen sluiten, en pas daarna met de geloofsgemeenschappen in gesprek is gegaan, wordt door velen niet gezien als een goede start van dat gesprek. Sommige gemeenschappen zien een selffulfilling prophecy ontstaan: hoewel er in bepaalde geloofsgemeenschappen weinig is veranderd in activiteiten en aanbod, merken zij dat de aankondiging van sluiting en de daaruit voortvloeiende verontwaardiging toch al heeft geleid tot het ‘afhaken’ van mensen.

Veel parochianen zijn er niet van overtuigd dat het sluiten van de kerkgebouwen in de lokale geloofsgemeenschappen bij zal dragen aan de toekomstbestendigheid van de parochie, zeker nu blijkt dat door dit besluit mensen afhaken. Liever waren zij in gesprek gegaan met het parochiebestuur over de toekomst en hadden daarbij zelf de verantwoordelijkheid gekregen om aan te tonen of en hoe hun geloofsgemeenschap in leven gehouden kon worden, of wanneer het moment daar zou zijn om te stoppen.

Binnen het pastoraal team wordt geconstateerd dat de coronaperiode in combinatie met het inzetten van het beleid heeft laten zien hoe kwetsbaar geloofsgemeenschappen zijn. In hoeverre de terugloop in kerkbezoekers en vrijwilligers door de coronaperiode is veroorzaakt en in hoeverre door het beleid is moeilijk vast te stellen. In ieder geval is er een versnelde ontkerkelijking zichtbaar: *‘er zijn ineens meer aanleidingen voor mensen om niet meer te gaan of om te stoppen.’*

Communicatie

Het beleidsplan had als uitgangspunt om samen met de lokale geloofsgemeenschappen te bepalen op welke termijn en wijze een nieuwe bestemming aan kerkgebouwen zou worden gegeven. Uit het onderzoek blijkt echter dat dit voornemen in de beleving van veel parochianen niet is waargemaakt.

De communicatie rond deze processen werd door veel betrokkenen ervaren als een bron van frustratie en verdeeldheid. Ondanks inspanningen zoals informatieavonden en overlegmomenten, voelen veel parochianen zich verontwaardigd over het gebrek aan heldere communicatie over de toekomst van hun kerkgebouwen. De communicatie miste consistentie en duidelijkheid, terwijl emoties zoals verdriet en boosheid onvoldoende werden erkend. Dit versterkte de kloof tussen het parochiebestuur en de geloofsgemeenschappen. Enkele voormalige parochianen van de Pauluskerk in Raalte rapporteren dat zij in de pers hebben moeten lezen dat hun kerk zou sluiten, terwijl hen vlak daarvoor nog was verzekerd dat sluiting en verkoop niet aan de orde waren. In Haarle leeft sterk het gevoel dat er meer ‘over’ hen is gesproken dan ‘met hen’ en dat gemaakte afspraken niet zijn nagekomen: *‘We zouden na de vakantie weer verder praten, maar toen we terugkwamen, was de verkoop al een feit. Bovendien moesten wij het altijd als laatste horen. Iedereen was geïnformeerd, maar wij niet.’* De situatie in Haarle is uiteindelijk zo hoog opgelopen dat de coördinatoren hun taak hebben neergelegd een aantal huidige vrijwilligers zich alleen nog willen inzetten voor de geloofsgemeenschap in Haarle en niet voor de bredere parochie.

Uit onvrede met het verloop van het proces schreven parochianen en geloofsgemeenschappen verschillende brieven aan het parochiebestuur, de pastoor, het aartsbisdom en zelfs de Paus. In veel gevallen ontvingen de schrijvers geen antwoord of was de reactietijd zo traag of was het antwoord dermate algemeen dat het vertrouwen verder werd ondermijnd. Dit gebrek aan responsiviteit heeft het gevoel van vervreemding binnen de parochie vergroot.

Ook het huidige parochiebestuur erkent dat de communicatie ondermaats was, evenals het pastoraal team. Zij hebben herhaaldelijk aangedrongen bij het toenmalige bestuur op meer en beter contact met de geloofsgemeenschappen. Deze oproepen bleven echter grotendeels onbeantwoord.

Herbestemming

Het voornemen in het beleidsplan met betrekking tot de herbestemming van kerkgebouwen heeft tot veel verontwaardiging en pijn geleid. In het beleidsplan staat:

‘Of er mogelijk nog een ruimte in het voormalige kerkgebouw overblijft voor bijeenkomsten en gebedsvieringen ligt aan de herbestemming van het kerkgebouw en de nieuwe eigenaar. Wellicht dat de plaatselijke (geloofs-)gemeenschap hierin een rol kan spelen.’

In alle gemeenschappen klinkt de wens om na herbestemming een gedeelte van het huidige kerkgebouw te behouden voor de geloofsgemeenschap. Veel parochianen vinden dat het aan het parochiebestuur is om voor deze wens op te komen. Bij de herbestemmingstrajecten van de Pauluskerk in Raalte en het kerkgebouw in Haarle zijn deze wensen niet of nauwelijks meegenomen in de koopovereenkomst. Het is nu inderdaad aan de nieuwe eigenaar om te bepalen of er nog ruimte wordt gemaakt voor de geloofsgemeenschap.

In alle geloofsgemeenschappen zijn werkgroepen opgericht, vaak samen met het ‘Plaatselijk Belang’³, om te onderzoeken hoe het kerkgebouw (gedeeltelijk) voor het dorp en/of de geloofsgemeenschap behouden kan blijven. In de meeste gevallen is er contact tussen deze groepen, de mensen die betrokken zijn bij de geloofsgemeenschap en het parochiebestuur. Vaak zitten er ook parochianen in deze werkgroepen, soms zelfs leden van de (voormalige) locatieraad. Wat door veel parochianen in de lokale geloofsgemeenschappen als onrechtvaardig wordt gezien, is het feit dat de kerkgebouwen, in sommige gevallen letterlijk, zijn opgebouwd door de voorouders van de huidige parochianen en dat de geloofsgemeenschap er zoveel tijd, energie en geld in heeft gestoken en dat dat nu zomaar afgenomen zou worden. Een parochiaan verwoordt het als volgt:

‘Wat wel zuur is, is dat er hier in het dorp al generaties lang geld wordt gegeven voor deze kerk. Vervolgens is met de fusie al het spaargeld van de voormalige

---

³ Het ‘Plaatselijk Belang’ zijn verenigingen in de dorpen die de leefbaarheid in het betreffende dorp probeert te behouden en te bevorderen.

parochie op de grote hoop gegooid. Als wij als dorpsgemeenschap de kerk zouden willen kopen, moeten we opnieuw betalen aan de parochie, en vervolgens ook nog geld zoeken om het te ontwikkelen. Zo word je als gemeenschap eigenlijk driedubbel geraakt.'

In veel geloofsgemeenschappen wordt echter aangegeven dat de communicatie en het overleg met het parochiebestuur over de herbestemming minimaal of onbetrouwbaar is geweest. Zowel het pastoraal team als het bestuur herkent deze gebrekkige communicatie.

Door verschillende gespreksdeelnemers, waaronder leden van het parochiebestuur, wordt opgemerkt dat het wenselijk zou zijn om operationele plannen op te stellen voor de kerkgebouwen die nog gaan sluiten en/of verkocht worden. In deze plannen zou onder andere moeten worden verduidelijkt wat voor soort bestemming wenselijk is, welke ruimte of functies de geloofsgemeenschap zou willen behouden of ontwikkelen, hoe het proces eruitziet en wat de opbrengst zou moeten zijn.

Financiële visie en openheid

In veel gesprekken kwam naar voren dat er een grote behoefte is aan financiële openheid en een (lange termijn) visie, met name ook wanneer het gaat over de toekomst van de kerkgebouwen. Voor veel betrokkenen is het niet duidelijk in hoeverre het sluiten en verkopen van kerkgebouwen bijdraagt aan een toekomstbestendige parochie. Daarnaast bestaat er onduidelijkheid over hoe de bijdragen via de Actie Kerkbalans ten goede komen aan de lokale geloofsgemeenschap of 'naar Raalte' gaan:

'Er was altijd een duidelijke verdeelsleutel voor welk deel van de inkomsten uit de Kerkbalans naar de parochie[...] ging, en welk deel naar de lokale geloofsgemeenschappen ging. Daar was nooit gedoe over. Maar met de vorige penningmeester is dat verdwenen, en daardoor is er een grote mist opgeworpen en veel wantrouwen ontstaan.'

Een direct gevolg van deze onduidelijkheid is een terugloop in de bijdragen aan de Actie Kerkbalans. Verschillende keren is gerapporteerd dat mensen niet willen dat hun geld 'naar Raalte' gaat. Wat daarbij niet heeft geholpen in de beeldvorming en mogelijk voor verwarring heeft gezorgd is dat de penningmeester van het parochiebestuur ook penningmeester was van de geloofsgemeenschap van de Basiliek.

Daarnaast is er wantrouwen ontstaan over de oprechtheid van de motieven van het parochiebestuur. Dit wantrouwen werd versterkt door het gevoel dat bij de verkooptrajecten van de Pauluskerk in Raalte en de kerk in Haarle een hogere opbrengst belangrijker leek dan de wensen van de geloofsgemeenschap. Parochianen zijn niet op de hoogte van wat er met de opbrengsten van kerkgebouwen gebeurt, in hoeverre deze bijvoorbeeld ten goede komen aan het aartsbisdom, en hoe het geld bijdraagt aan de toekomstbestendigheid van de parochie:

‘Er worden allemaal kerken verkocht, maar als die buffer puur wordt gebruikt om het begrotingstekort mee te financieren en het geld over een x-aantal jaar alsnog is verdampt, dan is iedereen alles kwijt.’

Zwak bestuur

De onvrede met het beleid rondom de kerkgebouwen en de uitvoering ervan werd in alle gesprekken in toegeschreven aan het toenmalige parochiebestuur dat, wordt gezien als zwak, zowel in omvang (het aantal bestuursleden) als in de beschikbare tijd. De tijd die sommige bestuursleden konden vrijmaken, stond volgens velen niet in verhouding tot de omvang van de plannen die in het beleidsplan waren opgenomen. Het pastoraal team merkt op dat zij te laat ontdekten dat sommige bestuursleden weliswaar hadden ingestemd met het beleidsplan, maar eigenlijk een andere visie hadden op het sluiten van kerken. Zij ontdekten dat de intentie om samen te werken met de geloofsgemeenschappen in het proces naar herbesteding toe niet werd gedeeld.

De meeste geloofsgemeenschappen spreken hun vertrouwen uit in het huidige parochiebestuur, dat veel meer aanwezig is en betrokkenheid toont dan het vorige parochiebestuur, hoewel er nog steeds uitdagingen blijven.

Rolverwarring

Uit zowel de gesprekken met de geloofsgemeenschappen als die met het pastoraal team en het parochiebestuur blijkt dat, door het onvoldoende functioneren en de beperkte beschikbaarheid van het bestuur, leden van het pastoraal team noodgedwongen bestuurstaken op zich hebben genomen: *‘Er was een moment dat we ons realiseerden, [...] nu zijn wij aan het besturen, dat kan helemaal niet. Maar ja, wie moest het anders doen.’* In alle focusgroepen waar dit ter sprake kwam waren de gespreksdeelnemers het erover eens dat deze rolverwarring onwenselijk is. Daarbij lieten veel parochianen weten dat er een groot verlangen is dat de leden van pastoraal team zich vooral op hun taak ‘als herder’ richten en de zakelijke kant van de herbesteding van gebouwen overlaten aan het parochiebestuur. Het pastoraal team benadrukt dat het belangrijk is om samen met het parochiebestuur één stem en één beleid uit te dragen:

‘Er zijn parochies waar het parochiebestuur kerken sluit en het pastorale team vervolgens de parochianen opvangt. Dat is niet waar wij voor willen staan.’

Pijn en verharding

Behalve breder onbegrip, verontwaardiging en gevoelens van gelatenheid in de lokale geloofsgemeenschappen over de uitvoering van het beleid, wordt in verschillende gesprekken genoemd dat er ook mensen ‘beschadigd zijn’ door het beleid. Vrijwilligers die zich met hun ‘ziel en zaligheid’ inzetten voor de geloofsgemeenschap, voelen zich gekwetst door de manier waarop er met en over hen is gesproken, of juist door het gebrek aan gesprek. De gespreksdeelnemers weten niet goed of toenadering en aandacht in deze specifieke gevallen nog verbetering kunnen brengen. Anderzijds rapporteren ook leden van het pastoraal team dat zij gedurende de beleidsperiode een verharding hebben gezien in de weerstand en in de manier waarop er met, en over hen is

gesproken. Er zijn ‘persoonlijke en vervelende aantijgingen’ gedaan. Zij zien een parallel met de opkomst van de beweging ‘Samen Kerk, Samen Sterk⁴’, waarbij parochianen uit verschillende geloofsgemeenschappen zich (op persoonlijke titel) hebben aangesloten. Andere oorzaken die hiervoor worden aangewezen zijn de onvrede over het beleid en de gevolgen ervan, het gebrek aan communicatie door het parochiebestuur en de hiervoor besproken rolverwarring.

Uitvoeringskracht

Ondanks de negatieve gevolgen blijven het pastoraal team en het parochiebestuur overtuigd van het ingezette beleid:

‘We moesten iets doen, anders stonden we er nu veel slechter voor en was het probleem veel groter geweest.’

Tegelijkertijd erkennen zij dat, met de kennis van nu, sommige keuzes wellicht anders hadden moeten worden gemaakt:

‘We hadden niet met zo ’n zwak bestuur én in coronatijd zo ’n proces moeten opstarten. Het was steeds gas geven en weer afremmen. Achteraf gezien kunnen we zeggen dat we niet hadden moeten doorzetten, maar toen je er middenin zat, kon je dat niet zien. Elke keer dacht je dat het weer beter werd.’

Over de omvang van de opdracht, los van de bestuursbezetting of de pandemie, wordt door het huidige parochiebestuur opgemerkt dat het sluiten en herbestemmen van zoveel kerkgebouwen een (te) grote opgave is voor een parochiebestuur:

‘Het is in eerste instantie als een project gebracht, maar als je kijkt naar de omvang en complexiteit van wat er moet gebeuren, dan is het eigenlijk niet zedelijk om dit te vragen van een parochiebestuur. Zeker niet als je ook nog weet hoeveel pijn en verdriet ermee gemoeid gaan.’

Het bestuur geeft aan dat het ontbreekt aan de nodige kennis, kunde en uitvoeringscapaciteit op gebieden zoals juridische zaken, vastgoed en communicatie. Hierdoor kunnen zij niet altijd een vertrouwenwekkende partner zijn in gesprekken met de geloofsgemeenschappen. Daarnaast ontbreekt het hen aan mandaat en ondersteuning vanuit het aartsbisdom om zelfstandig te opereren en beslissingen te nemen binnen deze complexe processen. Er wordt momenteel gezocht naar oplossingen en gewerkt aan een meer werkbare situatie.

Ook in de gesprekken met de lokale geloofsgemeenschappen werd benadrukt hoe groot de opdracht voor het parochiebestuur is:

‘Het parochiebestuur mag wel wat steviger, want de taken die ze moeten uitvoeren zijn eigenlijk niet te doen. Voor de herbestemming van gebouwen zou je eigenlijk al drie mensen extra moeten hebben. Die taken zijn veel te groot.’

---

⁴ Samen Kerk, Samen Sterk is een verband van verontruste parochianen uit geloofsgemeenschappen in Overijssel en Gelderland die uit onvrede met het beleid van het aartsbisdom zich hebben verenigd.

Het feit dat het tijdens de beleidsperiode, ondanks meerdere oproepen, niet is gelukt om bestuursleden uit de lokale geloofsgemeenschappen te werven, kan in dit licht worden begrepen.

4.2 Katholieke presentie in lokale geloofsgemeenschappen

Een belangrijk speerpunt van het beleidsplan was dat de sluiting van kerkgebouwen hand in hand moest gaan met het versterken van gemeenschapsopbouw binnen de lokale geloofsgemeenschappen, zodat een duidelijke katholieke presentie in de dorpen behouden blijft.

Beeldverhaal en katholieke presentie

In alle lokale geloofsgemeenschappen zijn gesprekken gevoerd over de toekomst van de geloofsgemeenschap, en in de meeste gevallen is een ‘beeldverhaal’ opgesteld. Dit beeldverhaal schetst een visie voor de toekomst van de geloofsgemeenschap, met name na de sluiting van het kerkgebouw. In het beeldverhaal wordt een beeld geschetst van de activiteiten die voor de geloofsgemeenschap belangrijk zijn zoals die rondom (dorps)activiteiten en feesten. Hoewel intensief betrokken vrijwilligers, zoals coördinatoren, aangeven dat het beeldverhaal waardevol is en houvast biedt, lijkt het bij parochianen die minder betrokken zijn minder bekend. Een gespreksdeelnemer verwoordt het als volgt:

‘Het beeldverhaal is gemaakt door het locatieoverleg, daar is feedback op gevraagd en het is gepresenteerd, maar blijkbaar leeft dat niet echt.’

Dit gebrek aan bekendheid kan samenhangen met de situatie in gemeenschappen waar het kerkgebouw nog open is en er geen concreet zicht is op sluiting. In die context blijft men vaak vasthouden aan bestaande activiteiten, zonder de urgentie te voelen om verder vooruit te kijken.

Het streven om in de afgelopen beleidsperiode de katholieke presentie vorm te geven, is wisselend gerealiseerd. In Heeten, Luttenberg en Mariënheem, waar nog geen concrete plannen voor sluiting zijn, is weinig veranderd in het aanbod van vieringen en activiteiten. Wel is het zo dat in Luttenberg en Mariënheem geen voorbereiding meer worden aangeboden voor de Eerste Heilige Communie en het Vormsel. In Haarle vinden nog zondagsvieringen plaats. In andere gemeenschappen heeft de aandacht voor de toekomst van het kerkgebouw veel tijd en energie opgeslokt:

‘Opbouwen van de katholieke presentie is lastig wanneer al die plannen met gebouwen er nog tussendoor fietsen.’

In Broekland, Haarle en Mariënheem zijn ontmoetingsvieringen geïntroduceerd. Deze vieringen, die eens per maand op een doordeweekse dag plaatsvinden, combineren eucharistievieringen met ontmoeting tijdens koffie of lunch. Deelnemers waarderen deze bijeenkomsten over het algemeen positief, al wordt opgemerkt dat het tijdstip ongeschikt is voor werkenden.

In Nieuw-Heeten zijn er zorgen over de toekomst van de katholieke presentie. Het aantal vrijwilligers en activiteiten is daar aanzienlijk afgenomen, en alleen de KBO organiseert nog een ontmoetingsviering. Dit roept vragen op over de houding die het parochiebestuur en pastoraal team moeten aannemen wanneer sluiting van een kerkgebouw leidt tot een sterke terugloop in vrijwilligers en activiteiten. Het pastoraal team benadrukt dat het essentieel is om actief initiatieven te blijven ontplooiën: *‘We willen echt proberen daar wat op te tuigen. Als de KBO-viering er niet meer is, dan gaan wij dat doen. We gaan niet zeggen: nou, dan doen we niets meer. That’s the spirit. Want anders kom je in die “selffulfilling prophecy” terecht.’* Tegelijkertijd wordt benadrukt dat dit alleen mogelijk is als er voldoende betrokkenen zijn om mee te werken. De balans tussen ondersteuning en draagvlak zal daarom voortdurend zorgvuldig bewaakt moeten worden.

Ondersteuning pastoraal team

Om de katholieke presentie vorm te laten krijgen, wordt in het beleidsplan gesteld dat lokale initiatieven ondersteund kunnen worden door het pastorale team. Hierbij kan gedacht worden aan uitvaarten, bijzondere evenementen, oecumenische vieringen en andere samenkomsten rondom het geloof.

De mogelijkheden voor pastorale steun voor dergelijke bijeenkomsten wordt verschillend ervaren door de betrokkenen. De agenda van de leden van het pastoraal team is vaak vol, met name in de weekenden. Pastoraal coördinatoren doen aanvragen soms meer dan een jaar van tevoren en dan lukt het nog niet altijd om iemand van het pastoraal team te vinden die bij een bepaalde activiteit aanwezig kan zijn. Het pastoraal team geeft aan dat zij wel aanvragen ontvangen voor vieringen, maar dat er relatief weinig een beroep op hen gedaan wordt voor andersoortige bijeenkomsten. Lokale geloofsgemeenschappen laten ook weten dat ze veel activiteiten met hun eigen mensen organiseren, zoals bijvoorbeeld gebedsvieringen, en dat ze de (hernieuwde) ruimte daarin ook waarderen. Parochianen in enkele geloofsgemeenschappen spraken het verlangen uit dat het pastoraal team ook weer meer ‘missionair’ aanwezig is bij activiteiten in hun lokale geloofsgemeenschap, niet zozeer met een specifieke rol, maar zodat ze kunnen luisteren naar wat er speelt onder de mensen, en specifiek ook jongeren, kerkelijk of niet.

Geloofsgemeenschap Raalte

Een specifieke lokale geloofsgemeenschap met eigen vragen en uitdagingen is de geloofsgemeenschap in Raalte waar de geloofsgemeenschappen van de Pauluskerk en de Basiliek in zijn samengevoegd. Voorafgaand aan de fusie (voor de huidige beleidsperiode) zijn er gesprekken geweest in een werkgroep ‘Samen verder.’ Wat sommigen parochianen gemist hebben is dat er na de samenvoeging maar beperkt aandacht is geweest voor gemeenschapsopbouw in deze ‘nieuwe’ geloofsgemeenschap: *‘We hebben nooit gekeken: hoe gaan we dit samen opnieuw vormgeven. We mochten de gaten vullen die er waren.’* Een gebrek aan bewuste begeleiding van de samenvoeging, plus het feit dat Raalte ook nog de plek is waar de parochiekerk staat (zie paragraaf 4.3) heeft er

mogelijk aan bijgedragen dat de vorming van een nieuwe geloofsgemeenschap in Raalte stroef is verlopen of volgens sommigen zelfs nog steeds verloopt.

4.3 Parochiekerk

In het beleidsplan wordt de Basiliek in Raalte aangewezen als de centrale parochiekerk voor alle parochianen binnen de gehele parochie. Tijdens de focusgroeps gesprekken is uitgebreid ingegaan op de ervaringen van parochianen met de parochiekerk en de mogelijke groeikansen die zij zien.

Handvol

In alle focusgroeps gesprekken werd genoemd dat er vanuit de lokale geloofsgemeenschappen slechts een ‘handjevol’ parochianen naar de Basiliek in Raalte gaan voor vieringen of bijvoorbeeld de voorbereiding van sacramenten. Verschillende redenen spelen hierin, soms gelijktijdig, een rol. Ten eerste worden er praktische redenen genoemd zoals het moeten reizen (met name voor ouderen), het ontbreken van parkeerplekken bij de Basiliek of de tijd van de mis op zondagochtend (relatief laat op de ochtend in vergelijking tot sommige andere vieringen op zondag). In de lokale geloofsgemeenschappen waar de kerkgebouwen nog niet dicht zijn en ‘alles nog draait’ geeft men de voorkeur aan de lokale activiteiten en vieringen. In de geloofsgemeenschappen waar het kerkgebouw al wel gesloten is, wordt genoemd dat je ‘je geloofsleven niet zomaar op een andere plek kunt vormgeven.’ Het pastoraal team benoemt dit ook en ziet hoe de katholieke identiteit van veel parochianen is verweven met de dorpsidentiteit.

Keuze voor parochiekerk

Dat ervoor is gekozen om de Basiliek in Raalte de parochiekerk te maken wordt enerzijds begrepen en gewaardeerd, maar anderzijds zijn er ook bedenkingen bij.

Verschillende mensen snappen dat, vanwege de status van basiliek de keuze als parochiekerk is gevallen en noemen ook de sacrale sfeer als een van de pluspunten. Anderen vragen zich af of juist die sacrale sfeer wel past bij hoe de meeste mensen in de parochie hun geloof beleven. Daarnaast zijn er financiële zorgen en bezwaren genoemd in de gesprekken omdat de Basiliek ook de grootste en duurste kerk is: *‘Mensen vragen zich af of de keuze voor de Kruisverheffing als parochiekerk de juiste is terwijl de andere kerken vaak veel goedkoper zijn.’*

Roalter wind

Anderen redenen die worden genoemd om niet naar Raalte te komen liggen meer in de cultuur verweven. Zo wordt er ingebracht dat er altijd rivaliteit is tussen Heeten en Raalte, dat cultuurhistorisch gezien voor de mensen in de Sallandse dorpen *‘het gevaar altijd uit de stad kwam die hen iets oplegde of juist afnam.’* In aanvulling hierop is er verschillende keren gesproken over de zogenaamde ‘Roalter wind,’ de vermeende arrogantie van Raaltenaren ten opzichte van de omliggende dorpen:

Wat daarbij ook speelt is dat het DNA van de Kruisverheffing nu niet het meest welkome gen heeft. Het is een hele grote, welvarende, dorpskerk geweest. Er was altijd geld genoeg. In Heeten verbouwden mensen zelf de kerk als er iets moest gebeuren. Hier [in Raalte] werd een aannemer in de hand genomen. En waar in bijna alle kerken met vrijwilligers wordt gewerkt was er hier [in Raalte] een betaalde schoonmaker, een betaalde koster en werden de bloemen bij de bloemist gehaald. En ook de traditie van koffiedrinken na de mis was hier niet aan de orde, je gaat na de mis op zondag meteen naar huis.

Het feit dat veel parochianen uit de dorpen zeggen zich niet thuis te voelen in de Basiliek kan in het licht van deze culturele verschillen begrepen worden.

Verwarring parochiekerk met geloofsgemeenschap Raalte

De term parochiekerk wordt voornamelijk gebruikt om te verwijzen naar het gebouw (de Basiliek), terwijl spreken over de parochiekerk ook kan verwijzen naar de parochiebrede geloofsgemeenschap. Extra verwarrend is dat de Basiliek behalve parochiekerk ook het kerkgebouw van de geloofsgemeenschap Raalte is. Nog altijd is op bepaalde punten onduidelijk over wat nu tot de taken en verantwoordelijkheden van de geloofsgemeenschap Raalte behoort en wat tot de parochiekerk. Daarbij komt de beeldvorming, met name in de andere geloofsgemeenschappen, dat de parochiekerk gelijk staat aan de geloofsgemeenschap in Raalte. Een van de coördinatoren uit Raalte verwoordt het als volgt:

‘Raalte organiseert niet de doop, vormsel en gezinszondagen, dat is allemaal parochiekerk. Tegen die beeldvorming moeten wij als Raalte voortdurend vechten. En ik heb ook wel eens gezegd: “Parochiebestuur kunnen jullie niet ergens op een industrieterrein gaan zitten?” want de uitspraak bijvoorbeeld over de Kerkbalans, “dat gaat naar Raalte”, dat is gewoon niet zo. Het gaat naar de parochie die we met z’n allen zijn. En wij in Raalte willen ook helemaal niet dat dat zo gezien wordt. Dus parochiekerk, is dat een gebouw of zijn dat de mensen? Het is heel belangrijk dat daar goed over gecommuniceerd wordt. Dat is echt pijnlijk voor ons als lokale geloofsgemeenschap.’

Wat al eerder genoemd is en heeft bijgedragen aan deze beeldvorming is dat ook een heel aantal leden van het voormalige parochiebestuur zelf uit de geloofsgemeenschap Raalte kwam. Voor de toekomst blijft het belangrijk dat hier helder over gecommuniceerd wordt. Een van de gespreksdeelnemers stelde voor om ook een beeldverhaal te gaan maken voor de parochiekerk.

Aanbod parochiekerk

Het beleidsplan stelt dat in de parochiekerk ‘alles te vinden is wat ons geloofsleven vormt en biedt.’ In de gesprekken zijn verschillende dingen genoemd die de afgelopen jaren parochiebreed zijn ontwikkeld en die positief worden gewaardeerd. Voorbeelden hiervan zijn de gezamenlijke lotgenotengroep, de wandel-voor-een-ander-groep, de pas gestarte tienergroep *Rock Solid* en de dag van het Heilig Kruis die afgelopen september in Luttenberg plaatsvond.

Vorbereiding Eerste Heilige Communie en Vormsel

Het beleidsplan stelt dat de vieringen van de Eerste Heilige Communie en het Vormsel plaatsvinden in de parochiekerk. Daarnaast wordt ook de voorbereiding voor deze sacramenten, voor de gehele parochie, georganiseerd tijdens de gezinszondagen in de Basiliek. In alle gesprekken met de lokale geloofsgemeenschappen kwam naar voren dat men het zeer betreurt dat de voorbereiding en viering van de sacramenten niet langer in het eigen dorp plaatsvinden. Zoals eerder vermeld, is dit voor veel ouders een reden om ervoor te kiezen hun kinderen de sacramenten niet te laten ontvangen. Een enkele ouder uit de dorpen gaat samen met zijn/haar kinderen hiervoor naar Raalte. Verschillende keren wordt genoemd dat ouders dat de tijdsinvestering voor de voorbereiding behoorlijk is voor zowel ouders als kinderen en dat dat voor velen ook als een drempel wordt gezien. Een ouder die wel deelneemt zegt hierover:

'Ik wil toch mijn kinderen wat bijbrengen, dus ga ik naar Raalte. En ze vinden het ook niet altijd leuk, dat geef ik eerlijk toe. Ondertussen kennen ze wel veel kinderen daar. En op de gezinszondagen zijn we van 10:30 tot 13:00 uur onder de pannen. Dat is een mooi concept. Ik moet zeggen dat ik eerst ook sceptisch was en dacht jeetje, acht keer. Maar als je er eenmaal inzit dan valt dat reuze mee.'

Het pastoraal team stelt dat vanwege de (al eerder ingezette) sterke terugloop in het aantal sacramenten de gezinszondagen gestart zijn, en dat ze tevreden zijn over hoe dit nu loopt:

'Je merkt dat dat als initiatief heel goed gaat; goed bezochte vieringen, veel kinderen en gezinnen. Maar dat vanuit een aantal locaties de druk zo hoog is dat men niet komt of nauwelijks komt. Dat is ook een effect. Aan de andere kant, als we dat niet hadden gedaan, weet ik niet of het heel anders was geweest. Nu hebben we in ieder geval een substantiële club bij elkaar en er is enthousiasme.'

Het gevolg van het centraliseren van de voorbereiding van de Eerste Heilige Communie en het Vormsel lijkt dus ook te hebben bijgedragen aan de versnelling van de ontkerkelijkking, maar wordt gewaardeerd door de gespreksdeelnemers die erbij betrokken zijn.

Beweging

Het feit dat (wat hierboven ook wordt benoemd) het vormen van een nieuwe, grotere parochiegemeenschap tijd en aandacht kost wordt door veel verschillende gespreksdeelnemers gezien en genoemd. Ook wordt erkent dat dit onvermijdelijk 'met horten en stoten gaat.' Gespreksdeelnemers uit verschillende focusgroepen merken op dat er een cultuurverandering zichtbaar aan het worden is in Raalte, mede doordat voormalige parochianen van de Pauluskerk belangrijke functies zijn gaan vervullen in de parochiekerk en de geloofsgemeenschap Raalte:

'Langzamerhand begint er ook wel iets te ontstaan. De variëteit aan vieringen is groter, er zijn gezinsvieringen, kringvieringen. Je kunt nu in ieder geval eens in de maand koffiedrinken achter in de kerk na de mis. Dus er is wel iets in beweging.'

Een van de gespreksdeelnemers vergeleek het proces van nieuwe mensen leren kennen en verbindingen aangaan, dat tijd en inspanning vergt, met het meegaan op bedevaart met een onbekende groep:

‘Als je bij de bedevaart met een nieuwe groep komt, ontstaan ook die verbindingen. Dus als we wat langere tijd naar Raalte zouden gaan, dan zou dat mogelijk ook kunnen groeien, maar daar moet je wel bewust aan werken, aan die relatie.’

4.4 Organisatiestructuur

Voorafgaand aan de beleidsnotitie is een nieuwe structuur ingevoerd om de rollen en verantwoordelijkheden binnen de lokale geloofsgemeenschappen beter te organiseren. Met de introductie van drie coördinatoren per geloofsgemeenschap – een coördinator voor pastoraat, financiën en gebouwen – was het doel onder meer om de communicatie te verbeteren, de lokale geloofsgemeenschappen directer te betrekken bij het parochiebeleid en de samenwerking tussen het parochiebestuur, het pastoraal team en de lokale geloofsgemeenschappen te versterken. De coördinatoren werden gepresenteerd als bruggenbouwers tussen de lokale gemeenschappen, het parochiebestuur en het pastoraal team. Hoewel de structuur volgen velen potentie heeft, roept de uitvoering op verschillende punten vragen en bedenkingen op: de overgang van locatieraad naar coördinatoren, de taken en verantwoordelijkheden

Overgang locatieraad naar coördinatoren

Bij de invoering was er in veel gemeenschappen sprake van verwarring en weerstand. Deze kwam vooral omdat de overstap van een grotere locatieraad naar een kleinere coördinatoren-groep voor sommigen abrupt werd doorgevoerd. Vrijwilligers die niet als coördinator doorgingen, ontvingen een bedankbrief van het aartsbisdom, wat door velen als kwetsend werd ervaren, zeker omdat zij persé van plan waren te stoppen en zich nog wilden blijven inzetten voor hun geloofsgemeenschap, het liefst in de voormalige functie.

Taken en verantwoordelijkheden

Eenmaal ingevoerd zorgde en zorgt de nieuwe structuur voor onduidelijkheid over de taken en verantwoordelijkheden van coördinatoren. De rollen worden verschillend ingevuld, afhankelijk van de persoon en de geloofsgemeenschap, wat tot inconsistenties leidt. Sommige coördinatoren nemen een uitvoerende rol op zich, terwijl anderen zich meer richten op het coördineren en betrekken van mensen. Afstemming hierover, bijvoorbeeld in het breed locatieoverleg (BLO) of in de verschillende parochiële werkgroepen, wordt als wenselijk gezien.

Daarnaast zijn er zijn zorgen over de omvang van de taken, met name voor de coördinator pastoraal, die verantwoordelijk is voor werk dat voorheen vaak door een hele groep werd uitgevoerd. Dit maakt de functie minder aantrekkelijk en lastig in te vullen.

Meerdere coördinatoren (zowel pastoraat, gebouwen als financiën) gaven aan behoefte te hebben aan samenwerking en ruggespraak bij het uitvoeren van hun taken.

Ondanks de uitdagingen lijken de meeste gemeenschappen hun weg in de structuur te hebben gevonden en waarderen zij de ruimte om de invulling lokaal aan te passen. Het belang van duidelijke uitleg en communicatie over deze structuur naar parochianen blijft een aandachtspunt.

Het plan was dat coördinatoren van de lokale geloofsgemeenschappen regelmatig zouden samenkomen in parochiële werkgroepen: de PWBA (parochiële werkgroep budget en administratie, beter bekend als: werkgroep [coördinatoren] financiën) en PWG (parochiële werkgroep gebouwen) onder leiding van het parochiebestuur, en de PWP (pastoraat) onder leiding van het pastoraal team. De PWBA en PWG hebben aan het begin van de beleidsperiode slechts enkele keren vergaderd, waarna de voormalige leden uit het parochiebestuur die verantwoordelijk waren voor deze werkgroepen besloten de bijeenkomsten stop te zetten omdat ze te weinig opleverden. Dit leidde tot onvrede, omdat samenwerking en communicatie belangrijke doelen van de nieuwe structuur waren. Sinds een jaar zijn deze werkgroepen weer actief en werken zij aan vertrouwen en samenwerking.

De PWP heeft sinds de start van de beleidsperiode wel regelmatig vergaderd. Na een moeizame start, waarin de rol van de bijeenkomsten onduidelijk was, heeft de werkgroep zich ontwikkeld tot een platform voor brainstormen en thematische samenwerking. Dit heeft geleid tot meer enthousiasme en betrokkenheid, waarbij deelnemers niet alleen in hun lokale gemeenschap maar ook in de parochiebrede groep energie vinden. Voor de toekomst blijft er behoefte aan duidelijkheid over de rol van coördinatoren, met name wanneer kerkgebouwen in lokale gemeenschappen worden verkocht. Dit vraagt om een heroverweging van taken en verantwoordelijkheden om de structuur werkbaar en effectief te houden.

5 Conclusie

Nu de resultaten van het onderzoek zijn gepresenteerd, volgt hier een samenvatting van de bevindingen en een beantwoording van de onderzoeksvragen voor de vier thema's. De laatste onderzoeksvraag, naar de lessen die getrokken kunnen worden uit de evaluatie voor toekomstig beleid in de parochie, zijn geformuleerd in de vorm van aanbevelingen en volgen na de conclusies (in hoofdstuk 6).

Toekomst van de kerkgebouwen

Het beleidsplan van de parochie Heilig Kruis stelde dat de toekomst van de kerkgebouwen, gezien de afname van kerkbezoekers, vrijwilligers en financiële middelen, niet langer kon worden uitgesteld. Het plan voorzag in een gefaseerde sluiting van alle kerkgebouwen, met uitzondering van de Basiliek van de Heilige Kruisverheffing in Raalte, met een beoogde afronding in 2025.

Tot nu toe zijn drie kerkgebouwen verkocht (Holten, Pauluskerk en Haarle) en is in twee kerkgebouwen de laatste reguliere eucharistieviering geweest (Broekland en Nieuw-Heeten). In de andere geloofsgemeenschappen is geen duidelijkheid over de termijn van sluiting en herbestemming.

De aankondiging van deze sluitingen heeft geleid tot een breed gevoelde terugloop in betrokkenheid en versnelde ontkerkelijking. Minder parochianen bezoeken de kerk, vrijwilligers zijn gestopt en bijdragen aan de Actie Kerkbalans zijn afgenomen. In alle geloofsgemeenschappen heeft de toekomst van het kerkgebouw veel tijd en negatieve aandacht opgeëist, met name vanwege de wens om deze (gedeeltelijk) te behouden voor de geloofs- en/of dorpsgemeenschap. De gebrekkige communicatie hierover door het voormalige parochiebestuur heeft geleid tot verontwaardiging, teleurstelling en vervreemding onder parochianen. Dit heeft wederzijds begrip en de bereidheid tot constructieve samenwerking verder onder druk gezet, waarbij professionele en persoonlijke grenzen meermaals zijn overschreden.

Hoewel veel parochianen de noodzaak van veranderingen erkennen, is er onbegrip over waarom de verantwoordelijkheid voor sluiting en herbestemming niet méér bij de geloofsgemeenschappen kan worden gelegd. Voor veel parochianen is het onduidelijk hoe de verkoop van kerkgebouwen bijdraagt aan een duurzame financiële situatie in de parochie. Daarnaast heerst het beeld dat financiële belangen zwaarder wegen dan de wensen van de gemeenschappen en dit heeft de kloof tussen het parochiebestuur en de lokale gemeenschappen vergroot.

Een aanzienlijk deel van de negatieve gevolgen is volgens de gespreksdeelnemers direct of indirect toe te schrijven aan het disfunctioneren van het voormalige parochiebestuur, dat niet in lijn handelde met het voornemen om de processen in overleg met de

lokale geloofsgemeenschappen vorm te geven. Dit heeft geleid tot rolverwarring, wat de relaties en de onderlinge bereidheid tot constructieve samenwerking verder heeft ondermijnd.

Katholieke presentie in geloofsgemeenschappen

De uitvoering van het beleidsplan rondom katholieke presentie in lokale geloofsgemeenschappen laat een gemengd beeld zien. Hoewel in bijna alle gemeenschappen gesprekken zijn gevoerd over de toekomst en er in meerdere gemeenschappen beeldverhalen zijn ontwikkeld om richting te geven, zijn deze plannen niet overal breed bekend.

De mate waarin de katholieke presentie vorm heeft gekregen, verschilt sterk per gemeenschap. In gemeenschappen waar het kerkgebouw nog niet gesloten is, gaat enerzijds veel tijd en negatieve aandacht naar het sluitingsproces, terwijl er anderzijds nog geen noodzaak is om de katholieke presentie anders in te richten dan deze op dit moment is. Met name de ontmoetingsvieringen hebben in meerdere gemeenschappen positief bijgedragen aan de lokale katholieke presentie, alhoewel deze door het tijdstip slechts een beperkt (ouder) publiek bereikt. In gemeenschappen waar kerkbezoekers, vrijwilligers en deelname aan activiteiten sterk zijn teruggelopen, bestaan zorgen over de toekomst van de katholieke presentie. Het pastoraal team erkent deze problematiek en benadrukt dat het zich blijft inzetten voor nieuwe initiatieven om de katholieke aanwezigheid te behouden in deze gemeenschappen.

De ondersteuning vanuit het pastoraal team wordt wisselend ervaren door de parochianen. Terwijl hun agenda vooral gevuld is met vieringen, wordt relatief weinig directe hulp gevraagd voor andere activiteiten, mede doordat gemeenschappen veel zelf organiseren.

Een specifieke uitdaging ligt er voor de geloofsgemeenschap in Raalte, waar de samenvoeging van de geloofsgemeenschappen van de Pauluskerk en de Basiliek onvoldoende is opgevolgd met gerichte gemeenschapsopbouw. Hoewel steeds meer voormalige Paulusparochianen betrokken raken bij de gezamenlijke geloofsgemeenschap, blijft er sprake van cultuurverschil, onduidelijkheden en een gevoel van gemiste kansen als het gaat om eenwording.

De parochiekerk

De Basiliek in Raalte is in het beleidsplan aangewezen als de centrale parochiekerk voor de parochie. Hoewel er stappen zijn gezet in de vorming van de parochiekerk en er verschillende activiteiten worden georganiseerd voor de gehele parochie, blijkt uit de focusgroepsgesprekken dat slechts een klein aantal parochianen uit de dorpen de vieringen en activiteiten in Raalte bezoekt. Praktische obstakels, zoals reistijd, beperkte parkeermogelijkheden en de voorkeur voor lokale vieringen, spelen hierbij een rol. Echter, diepere culturele verschillen wegen zwaarder; veel parochianen voelen zich niet direct welkom in Raalte.

De keuze voor de Basiliek wordt deels begrepen vanwege haar status en sacrale sfeer, maar roept ook vragen op. Er zijn zorgen over de hoge onderhoudskosten en onduidelijkheden rond de rolverdeling tussen de parochiekerk en de geloofsgemeenschap Raalte. Dit versterkt in andere dorpen het wantrouwen, waar de Basiliek vaak wordt gezien als symbool van centralisatie ten koste van lokale gemeenschappen. Tegelijkertijd wordt, mede door de inzet van voormalige vrijwilligers uit de Pauluskerk, een beginnende verschuiving waargenomen naar een meer open en gastvrije cultuur binnen de parochiekerk. Hoewel dit proces tijd en bewuste aandacht vereist, biedt het hoop op nieuwe verbindingen tussen de Basiliek en de lokale geloofsgemeenschappen tot een gezamenlijke parochiekerk.

Organisatiestructuur

De invoering van een nieuwe structuur met coördinatoren binnen de lokale geloofsgemeenschappen was bedoeld om de communicatie en betrokkenheid te verbeteren en een brug te slaan tussen parochiebestuur, pastoraal team en lokale gemeenschappen. Hoewel de opzet potentie heeft, verliep de uitvoering op verschillende punten moeizaam. De overgang van locatieraden naar coördinatoren leidde tot verwarring en verontwaardiging, vooral bij vrijwilligers die onbedoeld afscheid moesten nemen van hun taken. Dit werd als een gebrek aan erkenning ervaren. Eenmaal ingevoerd ontstond er onduidelijkheid over de taken van coördinatoren, met inconsistenties in hoe deze rollen werden ingevuld en zorgen over de omvang van de taken van met name de coördinator pastoraat.

De parochiële werkgroepen financiën (PWBA) en gebouwen (PWG), die bedoeld waren om coördinatoren van lokale geloofsgemeenschappen samen te brengen onder leiding van het parochiebestuur zijn slechts enkele keren samengekomen. Dit ondermijnde de doelstellingen van samenwerking en goede communicatie. Sinds een jaar zijn deze werkgroepen opnieuw actief en werken zij aan vertrouwen en afstemming. De parochiële werkgroep pastoraat (PWP) kwam gedurende de beleidsperiode wel structureel bijeen en heeft zich ontwikkeld van een afstemmingsoverleg naar een overleg voor thematische samenwerking, wat het enthousiasme en de betrokkenheid heeft vergroot.

Ondanks de uitdagingen lijken de verschillende betrokkenen hun weg te vinden in de nieuwe structuur en wordt de ruimte voor lokale invulling gewaardeerd. Toch blijft de omvang van taken, vooral voor de coördinator pastoraal, een knelpunt, wat het lastig maakt om geschikte mensen te vinden.

6 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten en conclusies van het onderzoek zijn de volgende aanbevelingen voor toekomstig beleid geformuleerd.

Beleidsevaluatie:

- Communiceer duidelijk over het doel en de reikwijdte van de evaluatie. Geef aan wat er met de bevindingen gebeurt, welke stappen wel of niet binnen de mogelijkheden vallen, en hoe deze worden meegenomen in het toekomstige beleid.
- Creëer een gestructureerd opvolgingstraject waarin behalve concrete acties, ook herbezinning en terugkoppeling naar de geloofsgemeenschappen centraal staan, zodat de evaluatie ook daadwerkelijk bijdraagt aan vertrouwen, samenwerking en draagvlak.

Toekomst kerkgebouwen

- Maak een pas op de plaats bij het sluiten en herbestemmen van kerkgebouwen en gebruik de tijd om in gesprek te gaan met de lokale geloofsgemeenschappen over hun behoeften, zorgen en mogelijkheden. Laat deze gesprekken leidend zijn in de verdere besluitvorming over sluitingen en herbestedingen. Zet in op het ontwikkelen van maatwerkoplossingen die recht doen aan de context en dynamiek van elke gemeenschap, met oog voor draagvlak, vertrouwen en de toekomstbestendigheid van de parochie. Zorg daarbij voor heldere communicatie over de noodzaak van veranderingen, zodat deze beter worden begrepen en gedragen.
- Ontwikkel operationele plannen voor de herbesteding van de resterende kerkgebouwen (indien dit wordt gecontinueerd). Indien een externe partij betrokken is, onderzoek hoe de gebruikswensen van de lokale geloofsgemeenschap kunnen worden geïntegreerd als voorwaarde in de verkoopovereenkomst.
- Biedt meer transparantie over de bestemming van opbrengsten uit kerksluitingen en maak inzichtelijk hoe deze bijdragen aan een duurzame toekomst van de parochie.
- Formuleer een duidelijke communicatiestrategie voor de herbesteding van kerkgebouwen waarin ruimte is voor betekenisvolle inspraak en aandacht wordt besteed aan de emotionele impact van veranderingen op parochianen.
- Investeer in ondersteuning en expertise binnen het parochiebestuur. Overweeg het inzetten van externe specialisten om complexe processen, zoals herbestedingen, te begeleiden. Dit kan niet alleen de effectiviteit van het bestuur verbeteren maar ook bestuursfuncties aantrekkelijker maken, waardoor meer geschikte kandidaten uit lokale geloofsgemeenschappen kunnen worden aangetrokken.
- Schep duidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden binnen de parochie. Expliciteer de functies, taken en verplichtingen van parochiebestuurders, het pastoraal team en de coördinatoren, zodat verwachtingen helder zijn en samenwerking soepeler kan verlopen.

- Overweeg manieren om tegemoet te komen aan mensen die zich beschadigd voelen door het beleid of de uitvoering ervan. Dit kan onder meer door spijt te betuigen, verzoeningsgesprekken te voeren en, waar passend, excuses aan te bieden. Het erkennen van emoties en pijnpunten kan bijdragen aan het herstellen van vertrouwen en het versterken van onderlinge verbinding.

Katholieke presentie in lokale geloofsgemeenschappen

- Blijf in gesprek over de katholieke presentie in de verschillende lokale geloofsgemeenschappen (bijvoorbeeld aan de hand van het beeldverhaal).
- Expliciteer hoe het pastoraal team haar rol en taken invult, en toon tegelijkertijd oprechte belangstelling voor de pastorale wensen en verwachtingen van parochianen.
- Ondersteun en versterk vrijwilligers bij het dragen en vormgeven van de katholieke presentie in hun gemeenschap, ook na de sluiting of verkoop van kerkgebouwen. Zorg voor passende training, begeleiding en inspiratie om deze taak met vertrouwen en toewijding op zich te nemen.

Parochiekerk

- Zet in op activiteiten en communicatie die ontmoeting en verbinding bevorderen, met als doel een sterker gevoel van eenheid tussen de lokale geloofsgemeenschappen en de bredere parochie te creëren.
- Ga in gesprek over misverstanden rond de rol van de parochiekerk en de geloofsgemeenschap Raalte en kijk hoe deze beter kunnen worden weggenomen door heldere en transparante communicatie.
- Stimuleer parochiebrede initiatieven en activiteiten in de dorpen buiten Raalte om onderlinge verbinding, uitwisseling en het aangaan van nieuwe relaties te versterken.

Organisatiestructuur

- Ga in de lokale geloofsgemeenschappen en in de parochiële werkgroepen in gesprek over hoe de taken en verantwoordelijkheden van coördinatoren duidelijker kunnen worden gedefinieerd en verdeeld. Besteed hierbij aandacht aan de draagkracht van coördinatoren en bepaal of de huidige variatie in rolinvulling een belemmering vormt of juist ruimte biedt voor flexibiliteit en maatwerk.
- Bespreek de doelstellingen en gewenste effecten van de parochiële werkgroepen (de PWBA, PWG en BLO) Experimenteer, indien gewenst, met verschillende vormen waardoor deze vergaderingen effectiever kunnen bijdragen aan samenwerking, vertrouwen en een gevoel van verbondenheid binnen de parochie.
- Ontwikkel strategieën om vrijwilligers beter te ondersteunen en te waarderen. Zorg voor begeleiding bij het uitvoeren van hun soms omvangrijke taken en creëer mogelijkheden voor erkenning en ruggenspraak om hun betrokkenheid en motivatie te versterken.

Bijlage 1: Geraadpleegde documenten

Hieronder wordt een opsomming gegeven van een lijst met geraadpleegde documenten. Deze documenten zijn in eerste instantie aangeleverd in opdracht van het parochiebestuur. Daarnaast heeft de onderzoeker tijdens en na afloop van de focusgroepgesprekken documenten toegestuurd gekregen door individuele parochianen. Deze zijn hieronder ook opgenomen.

Van het parochiebestuur zijn de volgende documenten ontvangen en geraadpleegd:

1. Brief locaties parochie HK mei 2023
2. Coördinatoren en parochiële werkgroepen def 07112019
3. Notitie-roerend-goed-definitief-versie-5.1-20-10-2022
4. Brief Haarle 24 oktober 2024[12]
5. Verslag BLO 2023-06-06
6. Verslag BLO 9 dec 2023 Vilsteren
7. Notulen Evaluatie Beleidsplan 2025 op 5 maart 2024
8. Pastoraal-beleidsplan-parochie-2025-h.-kruis-2020-11 (1)
9. Notitie_bezittingen_omgangskader (1)
10. Notitie Haarle 23 oktober 2024[77]

Van individuele parochianen zijn de volgende documenten ontvangen en geraadpleegd:

1. Brief aan Paus inzake sluiting kerken 2022
2. Notitie 'Samen Kerk, Samen Sterk' met als titel: 'Het episcopaat van Mgr. Eijk'

Bijlage 2: Leden en bijeenkomsten klankbordgroep

De klankbordgroep bestond uit de volgende leden, in alfabetische volgorde van achternaam gerangschikt:

Mevr. B. Albers (pastoraal team)
Dhr. M. Brinkhuis (pastoraal team)
Dhr. J. Koenjer (Mariënheem)
Mevr. M. Kogelman (Mariënheem)
Mevr. R. Salden (Heeten)
Dhr. T. Strien (parochiebestuur)
Dhr. J. Vaessen (Raalte)
Dhr. M. Veldkamp (Luttenberg)

De klankbordgroep is op de volgende data bijeengekomen en heeft toen de volgende onderwerpen besproken:

- 11 juni 2024: opzet onderzoek
- 29 augustus 2024: opzet en uitvoering focusgroeps gesprekken
- 18 december 2024: concepttekst onderzoeksrapportage en ‘Notitie presentatie evaluatierapport beleidsplan 2025 en vervolg’

Bijlage 3: Samenvatting onderzoek

De beleidsevaluatie van de Parochie Heilig Kruis richt zich op de uitvoering en gevolgen van het beleidsplan 2021-2025. Dit plan stelde ingrijpende plannen voor de sluiting van de kerkgebouwen in de dorpen, het versterken van de katholieke presentie in deze lokale geloofsgemeenschappen en het opbouwen van de Basiliek van de Heilige Kruisverheffing in Raalte als centrale parochiekerk. Vier thema's werden onderzocht: de toekomst van de kerkgebouwen, de katholieke presentie in lokale gemeenschappen, de rol van de parochiekerk en de nieuwe organisatiestructuur. Voor alle thema's werd onderzocht in hoeverre de plannen zijn uitgevoerd, welke effecten dit heeft gehad, hoe dit ervaren is door verschillende betrokkenen en wat er hiervan geleerd kan worden voor de toekomst.

Het onderzoek vond plaats in het najaar van 2024 en bestond uit twaalf groepsgesprekken met diverse betrokkenen uit de lokale geloofsgemeenschappen, de parochiebrede coördinatorenwerkgroepen, de leden van het pastoraal team en het parochiebestuur. Per thema worden hier de resultaten gepresenteerd, waarna enkele aanbevelingen volgen.

Toekomst van de kerkgebouwen

Het beleidsplan van de parochie Heilig Kruis stelde dat de toekomst van de kerkgebouwen, gezien de afname van kerkbezoekers, vrijwilligers en financiële middelen, niet langer kon worden uitgesteld. Het plan voorzag in een gefaseerde sluiting van alle kerkgebouwen, met uitzondering van de Basiliek van de Heilige Kruisverheffing in Raalte, met een beoogde afronding in 2025.

Tot nu toe zijn drie kerkgebouwen verkocht (Holten, Pauluskerk en Haarle) en is in twee kerkgebouwen de laatste reguliere eucharistieviering geweest (Broekland en Nieuw-Heeten). In de andere geloofsgemeenschappen is geen duidelijkheid over de termijn van sluiting en herbestemming.

De aankondiging van deze sluitingen heeft geleid tot een breed gevoelde terugloop in betrokkenheid en versnelde ontkerkelijking. Minder parochianen bezoeken de kerk, vrijwilligers zijn gestopt en bijdragen aan de Actie Kerkbalans zijn afgenomen. In alle geloofsgemeenschappen heeft de toekomst van het kerkgebouw veel tijd en negatieve aandacht opgeëist, met name vanwege de wens om deze (gedeeltelijk) te behouden voor de geloofs- en/of dorpsgemeenschap. De gebrekkige communicatie hierover door het voormalige parochiebestuur heeft geleid tot verontwaardiging, teleurstelling en vervreemding onder parochianen. Dit heeft wederzijds begrip en de bereidheid tot

constructieve samenwerking verder onder druk gezet, waarbij professionele en persoonlijke grenzen meermaals zijn overschreden.

Hoewel veel parochianen de noodzaak van veranderingen erkennen, is er onbegrip over waarom de verantwoordelijkheid voor sluiting en herbestemming niet méér bij de geloofsgemeenschappen kan worden gelegd. Voor veel parochianen is het onduidelijk hoe de verkoop van kerkgebouwen bijdraagt aan een duurzame financiële situatie in de parochie. Daarnaast heerst het beeld dat financiële belangen zwaarder wegen dan de wensen van de gemeenschappen en dit heeft de kloof tussen het parochiebestuur en de lokale gemeenschappen vergroot.

Een aanzienlijk deel van de negatieve gevolgen is volgens de gespreksdeelnemers direct of indirect toe te schrijven aan het disfunctioneren van het voormalige parochiebestuur, dat niet in lijn handelde met het voornemen om de processen in overleg met de lokale geloofsgemeenschappen vorm te geven. Dit heeft geleid tot rolverwarring, wat de relaties en de onderlinge bereidheid tot constructieve samenwerking verder heeft ondermijnd.

Katholieke presentie in geloofsgemeenschappen

De uitvoering van het beleidsplan rondom katholieke presentie in lokale geloofsgemeenschappen laat een gemengd beeld zien. Hoewel in bijna alle gemeenschappen gesprekken zijn gevoerd over de toekomst en er in meerdere gemeenschappen beeldverhalen zijn ontwikkeld om richting te geven, zijn deze plannen niet overal breed bekend.

De mate waarin de katholieke presentie vorm heeft gekregen, verschilt sterk per gemeenschap. In gemeenschappen waar het kerkgebouw nog niet gesloten is, gaat enerzijds veel tijd en negatieve aandacht naar het sluitingsproces, terwijl er anderzijds nog geen noodzaak is om de katholieke presentie anders in te richten dan deze op dit moment is. Met name de ontmoetingsvieringen hebben in meerdere gemeenschappen positief bijgedragen aan de lokale katholieke presentie, alhoewel deze door het tijdstip slechts een beperkt (ouder) publiek bereikt. In gemeenschappen waar kerkbezoekers, vrijwilligers en deelname aan activiteiten sterk zijn teruggelopen, bestaan zorgen over de toekomst van de katholieke presentie. Het pastoraal team erkent deze problematiek en benadrukt dat het zich blijft inzetten voor nieuwe initiatieven om de katholieke aanwezigheid te behouden in deze gemeenschappen.

De ondersteuning vanuit het pastoraal team wordt wisselend ervaren door de parochianen. Terwijl hun agenda vooral gevuld is met vieringen, wordt relatief weinig directe hulp gevraagd voor andere activiteiten, mede doordat gemeenschappen veel zelf organiseren.

Een specifieke uitdaging ligt er voor de geloofsgemeenschap in Raalte, waar de samenvoeging van de geloofsgemeenschappen van de Pauluskerk en de Basiliek onvoldoende is opgevolgd met gerichte gemeenschapsopbouw. Hoewel steeds meer voormalige Paulusparochianen betrokken raken bij de gezamenlijke geloofsgemeenschap, blijft er sprake van cultuurverschil, onduidelijkheden en een gevoel van gemiste kansen als het gaat om eenwording.

De parochiekerk

De Basiliek in Raalte is in het beleidsplan aangewezen als de centrale parochiekerk voor de parochie. Hoewel er stappen zijn gezet in de vorming van de parochiekerk en er verschillende activiteiten worden georganiseerd voor de gehele parochie, blijkt uit de focusgroeps gesprekken dat slechts een klein aantal parochianen uit de dorpen de vieringen en activiteiten in Raalte bezoekt. Praktische obstakels, zoals reistijd, beperkte parkeermogelijkheden en de voorkeur voor lokale vieringen, spelen hierbij een rol. Echter, diepere culturele verschillen wegen zwaarder; veel parochianen voelen zich niet direct welkom in Raalte.

De keuze voor de Basiliek wordt deels begrepen vanwege haar status en sacrale sfeer, maar roept ook vragen op. Er zijn zorgen over de hoge onderhoudskosten en onduidelijkheden rond de rolverdeling tussen de parochiekerk en de geloofsgemeenschap Raalte. Dit versterkt in andere dorpen het wantrouwen, waar de Basiliek vaak wordt gezien als symbool van centralisatie ten koste van lokale gemeenschappen. Tegelijkertijd wordt, mede door de inzet van voormalige vrijwilligers uit de Pauluskerk, een beginnende verschuiving waargenomen naar een meer open en gastvrije cultuur binnen de parochiekerk. Hoewel dit proces tijd en bewuste aandacht vereist, biedt het hoop op nieuwe verbindingen tussen de Basiliek en de lokale geloofsgemeenschappen tot een gezamenlijke parochiekerk.

Organisatiestructuur

De invoering van een nieuwe structuur met coördinatoren binnen de lokale geloofsgemeenschappen was bedoeld om de communicatie en betrokkenheid te verbeteren en een brug te slaan tussen parochiebestuur, pastoraal team en lokale gemeenschappen. Hoewel de opzet potentie heeft, verliep de uitvoering op verschillende punten moeizaam. De overgang van locatieraden naar coördinatoren leidde tot verwarring en verantwoordiging, vooral bij vrijwilligers die onbedoeld afscheid moesten nemen van hun taken. Dit werd als een gebrek aan erkenning ervaren. Eenmaal ingevoerd ontstond er onduidelijkheid over de taken van coördinatoren, met inconsistenties in hoe deze rollen werden ingevuld en zorgen over de omvang van de taken van met name de coördinator pastoraat.

De parochiële werkgroepen financiën (PWBA) en gebouwen (PWG), die bedoeld waren om coördinatoren van lokale geloofsgemeenschappen samen te brengen onder leiding van het parochiebestuur zijn slechts enkele keren samengekomen. Dit ondermijnde de doelstellingen van samenwerking en goede communicatie. Sinds een jaar zijn deze werkgroepen opnieuw actief en werken zij aan vertrouwen en afstemming. De parochiële werkgroep pastoraat (PWP) kwam gedurende de beleidsperiode wel structureel bijeen en heeft zich ontwikkeld van een afstemmingsoverleg naar een overleg voor thematische samenwerking, wat het enthousiasme en de betrokkenheid heeft vergroot.

Ondanks de uitdagingen lijken de verschillende betrokkenen hun weg te vinden in de nieuwe structuur en wordt de ruimte voor lokale invulling ook gewaardeerd. Toch blijft de omvang van taken, vooral voor de coördinator pastoraal, een knelpunt, wat het tevens lastig maakt om mensen te vinden die deze rollen op zich kunnen en willen nemen.

Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen van het onderzoek zijn (per thema) aanbevelingen gedaan voor het toekomstig beleid van de parochie. Voorbeelden van aanbevelingen zijn:

- Toekomst kerkgebouwen: Biedt meer transparantie over de bestemming van opbrengsten uit kerksluitingen en maak inzichtelijk hoe deze bijdragen aan een duurzame toekomst van de parochie.
- Katholieke presentie: Ondersteun en versterk vrijwilligers bij het dragen en vormgeven van de katholieke presentie in hun gemeenschap, ook na de sluiting of verkoop van kerkgebouwen. Zorg voor passende training, begeleiding en inspiratie om deze taak met vertrouwen en toewijding op zich te nemen.
- Parochiekerk: Stimuleer parochiebrede initiatieven en activiteiten in de dorpen buiten Raalte om onderlinge verbinding, uitwisseling en het aangaan van nieuwe relaties te versterken.
- Organisatiestructuur: Ga in de lokale geloofsgemeenschappen en in de parochiële werkgroepen in gesprek over hoe de taken en verantwoordelijkheden van coördinatoren duidelijker kunnen worden gedefinieerd en verdeeld.

Bijlage 4: Gesprekshandleiding Synodaal Gesprek

Zowel bij de presentatie van het rapport als in het vervolgtraject zullen de geloofsgemeenschappen en parochiebrede groepen worden uitgenodigd om verder te spreken over de bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Hiervoor is een synodale gespreksvorm voorgesteld. Deze wordt hieronder verder toegelicht en uitgewerkt.

Gesprekshandleiding

Deze gesprekshandleiding beschrijft de stappen van een synodaal gesprek, een gespreksvorm waarin momenten van stilte worden afgewisseld met luisteren en, in de laatste ronde, dialoog. Deze vorm bevordert gelijkwaardigheid, onderlinge verbinding en gemeenschappelijke onderscheiding, en is daarom waardevol voor uiteenlopende thema's en contexten.

Een variatie op deze zogenaamde luistergesprekken is tijdens het synodale proces (2021-2024) door Paus Franciscus geïntroduceerd en wereldwijd toegepast in katholieke gemeenschappen ter voorbereiding op de bisschoppensynodes in Rome in 2023 en 2024. Ook tijdens deze synodes zelf werd deze gespreksvorm gehanteerd. De methode is geïnspireerd op de 'geestelijke oefeningen' en het proces van gemeenschappelijke onderscheiding uit de jezuïtische traditie.

Opmerkingen en aanwijzingen vooraf

- **Voorbereiding:** Het is aan te raden om vooraf (in ieder geval de samenvatting, conclusie en aanbevelingen van) het beleidsrapport te bestuderen.
- **Groepsgrootte:** Een gesprekstafel bestaat idealiter uit zes tot acht personen. Bij een grotere groep is het raadzaam om de deelnemers over meerdere tafels te verdelen.
- **Tijdbewaking:** Voor aanvang wijst elke gesprekstafel een tijdsbewaker aan. Deze persoon bewaakt de tijd, maar kan verder gewoon deelnemen aan het gesprek.
- **Strikte tijdsbewaking:** De tijdsbewaker zorgt er in de eerste twee deelrondes voor dat iedereen de afgesproken spreektijd respecteert. Wanneer de tijd om is, mag de spreker haar/zijn zin afmaken, maar geen nieuwe beginnen. Als een spreker voortijdig uitgesproken is, wordt de resterende tijd toch benut. Dit biedt ruimte voor eventuele aanvullende gedachten. In de laatste deelronde(s) wordt alleen de maximale spreektijd bewaakt.
- **Spreekvorm:** Probeer tijdens het gesprek in de ik-vorm te spreken om persoonlijke ervaringen en perspectieven centraal te stellen.
- **Reageren:** Tijdens de eerste twee rondes wordt niet op elkaar gereageerd. Vrije interactie en dialoog zijn in de derde ronde mogelijk.

Instructies voor het synodaal gesprek:

De vraag die in het midden ligt is: **Wat betekenen de bevindingen in het rapport voor mij persoonlijk en voor ons (als geloofsgemeenschap, werkgroep, pastoraal team of parochiebestuur)?**

Start: 3 minuten stilte. Begin het gesprek met drie minuten stilte om gedachten te ordenen en een reflectieve sfeer te creëren.

Ronde 1: Persoonlijk antwoord (2 minuten per persoon)

In de eerste ronde worden de deelnemers uitgenodigd om te delen hoe zij het rapport hebben gelezen en wat hen daarin heeft geraakt. Vertel wat de bevindingen betekenen voor jou persoonlijk en voor de gemeenschappen of groepen waarin je actief bent binnen de parochie.

Na afloop: 2 minuten stilte om na te denken over wat is gedeeld.

Ronde 2: Wat heb ik bij jou gehoord? (1 minuut per persoon)

In de tweede ronde reflecteren de deelnemers op wat zij van de anderen hebben gehoord. Wat raakte je? Wat resoneerde? Wat riep vragen of onbegrip op? Deel je eigen beleving, zonder in discussie te gaan.

Na afloop: 2 minuten stilte om ruimte te bieden voor verdere reflectie.

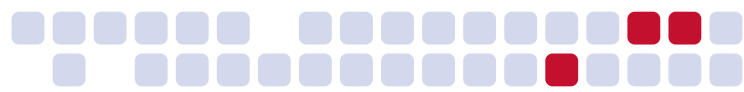
Ronde 3: Gezamenlijke onderscheiding (maximaal 1 minuut per persoon)

In deze ronde krijgt iedereen de kans om kort te delen welke gemeenschappelijke thema's zij hebben gehoord. Welke overeenkomsten zijn er? Wat lijkt het goede om nu te doen? Waarover zou je graag verder willen praten? Nadat iedereen individueel heeft gesproken, is er ongeveer tien minuten ruimte voor een gezamenlijke dialoog over deze inzichten.

Ronde 4: Afsluiting (optioneel) (maximaal 1 minuut per persoon)

Als tijd en energie het toelaten, kan het gesprek worden afgesloten met nogmaals 2 minuten stilte, gevolgd door een laatste deelronde. Deelnemers kunnen kort delen hoe zij het gesprek hebben ervaren, wat het hen heeft gebracht en wat zij meenemen naar huis. Dit wordt niet verder besproken.

Onderzoekscentrum religie en samenleving

Het Kaski verricht toegepast wetenschappelijk onderzoek naar vraagstukken rond religie en samenleving. We hebben een lange ervaring als één van de oudste sociaal-wetenschappelijke instituten van Nederland.

U kunt bij ons terecht voor diverse vormen van onderzoek, zoals enquêtes, prognoses, evaluatieonderzoek en kwalitatief onderzoek via interviews en focusgroepen.

Naast onderzoek bieden wij ook beleidsadvisering en ondersteuning aan.

Het Kaski is onderdeel van de
Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen

Erasmusplein 1
6525 HT Nijmegen

Postbus 9103
6500 HD Nijmegen

Telefoon:
024 - 365 35 31

www.ru.nl/kaski
info@kaski.ru.nl